

A N I / B İ Y O G R A F İ

Bir Varmış Bir Yokmuş...

Türkiye’de Diyabetin Tarihçesi

Dr. Nazif Bağrıaçık

Yayına hazırlayan
Faruk Şüyün

Eşim Müyesser Bağrıaçık'ın anısına...

İçindekiler

Önsöz / 11
Teşekkür / 13
Giriş / 15
I Konya Kavak Köyü'nden İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne / 19
Çocukluk dönemim / 19
İlk, ortaokul ve lise yıllarım / 25
II Tıp Fakültesi dönemi... / 57
Üniversitede dersler, dersler... / 70
III Asistanlık ve akademik hayat / 81
Fransız hükümeti devlet bursuyla Paris'te ihtisas / 100
1960'ta uzman oldum / 104
Askerlik hizmeti / 113
Fakülte'ye (Tedavi Kliniği) dönüş / 116
Doçentlik çalışmaları ve profesörlük / 118
İlk muayenehanem / 129
IV 70'lerden bugüne ailem... / 133
1974'te yeniden askere alındım! / 157
Boston, Joslin Diyabet Merkezi'nde / 161
Doğumgünümde emekli oldum / 168
17 Ağustos büyük depremi / 170
Köyümüzde okul yapma kararı / 172
V TDC şubelerinin açılışı ve diyabet taramaları / 175
Türk Diyabet ve Diyabet Vakfı / 191
Türk Diabet Cemiyeti'nde gelişmeler / 192
TDC'nin kuruluşundan 1976'ya yönetim kurulları / 205
VI Türk Diabet Cemiyeti'nin aktiviteleri / 209
Katıldığım uluslararası kongre ve etkinlikler / 236
Diyabet Yaz Kampları / 252
Hastane yapımı girişimi / 256
Yayın faaliyetlerimiz ve online hizmetlerimiz / 269
Bitirirken... / 271

Önsöz

Hayat hikâyemi içerecek olan bu belgeseli uzun zamandan beri yazmayı planlıyordum. Fakat şahsi belgeselimden önce Türk Diyabet Cemiyeti ve Tedavi Kliniği belgesellerini hazırlamanın esas görevim olduğunu düşünerek onları 2011 yılı sonunda onları bitirdim. Bor Yapım'a CD ve DVD olarak hazırlattım, basıldı.

Bugün, 6 Haziran 2012 Çarşamba dün gece rüyamda sınıf arkadaşlarım olan bir grup ile buluştuğumuzu (yaş ortalaması yetmiş beş), çeşitli geziler, yemekler ve aktiviteler yaptığımızı, sonunda bir sitenin etrafı çitlerle çevrilmiş bahçesinde toplanarak hayat hikâyelerimizi tartışmaya başladığımızı gördüm. Uyanınca bu rüyanın etkisinde kalarak hemen düşündüğüm belgeselin planını yapmaya ve yarın ABD'de katılacağım Amerikan Diyabet Derneği'nin (ADA) düzenlediği Diyabet Kongresi'nin dönüşünde de tamamlamaya karar verdim.

Sabah saat altıydı. Spor elbiselerimi giyerek Güneş'in doğuşunu izlemek ve Venüs Gezegeni'nin Güneş üzerindeki gölgesini görmek üzere Suadiye-Bostancı sahiline indim. Fotoğraf makinesini de yanıma alarak yüz elli altı yılda bir tekrarlanan bu olayı tespit etmeye gayret ettim. Gördüm ki birçok amatör fotoğrafçı da çok gelişmiş teleskopik makineleri ile oradaydılar. Bu tarihî olayı da tespit etmek, benim için bu belgeselin en önemli olaylarından biri olacaktı.

Çünkü, 20. asrın son çeyreği ve 21. asır başlarında tüm dünyada sıkça görülen atmosfer değişiklikleri ve onlara bağlı aşırı yağmur ve seller; depremler, yanardağ faaliyetlerindeki artış, toplumsal huzursuzluk ve sosyo-ekonomik sorunları da beraberinde getirmişti. Dünya toplumunun suları ve atmosferi kirletmesi, ormanların yok edilmesi canlıların ve insanların yaşam sahalalarını daraltıyordu. Ve kötü bir senaryo ile acaba evren

dünyanın oluşumunu tamamlayıp ilk oluşum noktasına dönme belirtileri mi veriyordu, diye düşünmeye başlamıştım.

Ay tutulması, Güneş tutulması gibi normal astrolojik olaylar ve göktaşlarının dünyamızı tehdit etmesine alışmıştık. Fakat yüz elli altı yılda bir görülen Venüs-Güneş eşdüğüş olayı çok önemli bir anı olarak bende kalacak, kitabımın yazılmasına da bir başlangıç teşkil edecekti.

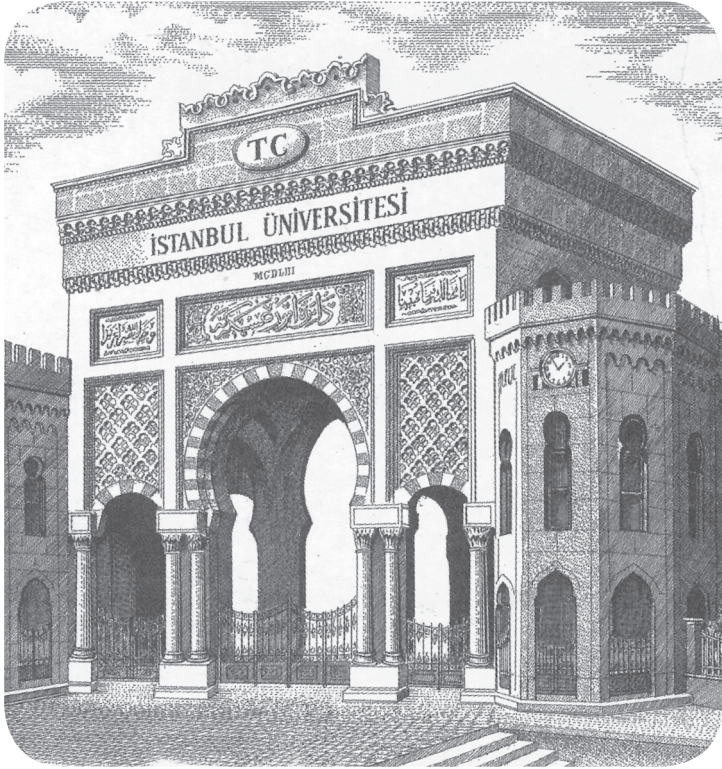
Hayat hikâyem, çocuklarım, torunlarım, yakın akraba ve arkadaşlarım için de hem hatıra, hem de aile yapılarını öğrenmeleri bakımından yararlı bir vesika olarak kalacaktır.

Cerrahpaşa'daki kırk üç yıllık hekimlik yaşantım ve çalışmalarım ile Türk Diabet Cemiyeti'ne 1964'te katıldığım günden bugüne, yani 2014'e kadar geçirdiğim elli yılın hikâyesini de sizlere aktaracağım.

Bu belgeselin bizden sonra gelecek nesillere yardımcı ve aydınlatıcı olacağını umuyorum. Bu kitapta aynı zamanda seksen üç yıllık yaşantısında bir aile reisinin ve ailesinin mücadelelerini, başardığı veya başaramadığı hedefleri ve sonuçları da sizlere sunacağım.

Yakınlarıma, meslektaşlarıma, Türk Diabet Cemiyeti'nin çok vefakâr mensuplarına ve okuyucularına sağlıklı, uzun yaşantılar ve başarılar. Beni iyi duygularla anmanız dileğiyle...

10 Mart 2014, Suadiye -İstanbul
Dr. Nazif Bağrıaçık

Giriş

Yaşanmış ve gerçekleşmiş bu hatıralar seksen üç yıllık bir zaman diliminde oluşmuştur. Tabii bu seksen üç yılın ancak beş yaştan sonraki dönemlerini bilip hatırlayabildiğim için yetmiş sekiz yılını sunmaya çalışacağım.

Çocukluk dönemlerimi, ilkokul, ortaokul, lise eğitim yıllarımı, çok iyi bir alışkanlıkla sakladığım ve kardeşlerimin ve kızlarımın koruduğu resimler, albümler, mektuplar, yazışmalar ile çeşitli vesikalar ve gazetelerden kesilmiş, ailemiz ve benimle ilgili çok değerli kupürlerden bulup değerlendirdim. Yıllardır alışkanlık hâline getirdiğim yıllık cep takvimlerine aldığım notlar, yıllar önce oluşmuş olayları hatırlamama, onları hatırlayabildiğim kadar canlandırmama ve yazmama yardımcı oldu.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdiğim 1949-1950 yılından 1956'da başladığım İstanbul Üniversitesi Tedavi Kliniği ve Farmakoloji Enstitüsü'ndeki asistanlığımdan (1960), 1968'de başlayan doçentlik ve 1973'ten itibaren profesörlük dönemlerinde yaşadığım çok zor ve disiplinli çalışmaların yanında çok tatlı ve hayatımıza renk katan olaylardan hatırlayabildiklerimi, tutmuş olduğum notlar ve resimlerle aktarmaya çalışacağım. Zaman zaman da arkadaşlarımdan ve Fakültemiz Dekanlık arşivlerinden yararlanacağım.

1955'te kurulan Türk Diabet Cemiyeti'ne (TDC) girdiğim 1964 yılından itibaren cemiyet aktivitelerine katılımımı, aynı zamanda yönetimde üye, genel sekreter, başkan yardımcısı ve başkan olarak elli yıllık hizmetimin acı ve tatlı taraflarını yazmaya çalışacağım.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin Diabet, Beslenme ve sonradan Endokrin Servisi olan bölümünde Prof. Dr. Celal Öker'in yanındaki eğitim ve öğretim görevimi, hocamızın 1955 yılından

itibaren TDC'de yönetici olması nedeniyle her iki kurumda da devam ettirdim.

Tıp fakültesi resmî bir kuruluş, kuralları çok kere kısıtlayıcı ve belirli prosedürlere bağlı. Halbuki TDC bir dernek, çalışma ve hareket sahası geniş, maddi olanaklar fazla; tüzük ve alışılmış kurallara çok aykırı bir davranış içinde olmazsanız, hareket sahanız daima serbesttir. Yalnız yönetime karşı sorumlusunuz. İki veya üç senede bir de genel kurullarda üyelere hesap vermek zorundasınız. TDC'nin hem çalışan doktorları, hem de idareci ve yöneticilerinin yüzde doksanı Cerrahpaşa öğretim üyelerinden ve elemanlarından oluşmuş ve bugüne kadar da aynı şekilde devam etmiştir.

1964 yılında yönetim kurulu üyesi olarak katıldığım TDC'de ulusal ve uluslararası ilişki ve çalışmalar yeterli değildi. Celal Öker Hoca'nın aşırı meşgaleleri arasında tek tük katıldığı Avrupa ve Amerika'daki bilimsel toplantı, dernek veya federasyon yönlü etkinlikleri daha sıklaştırmayı ve programa almayı amaç edindim ve otuz yıllık başkanlık dönemimde bunun için büyük gayret sarf ettim.

TDC'deki ve Cerrahpaşa Diabet Servisi'mizdeki arkadaşların -Celal Hoca'nın sağlığında ona teklif ederek, daha sonra da kendim zorlayarak- daima dış kongre ve bilimsel çalışmalara gitmelerine yardımcı oldum. Hiçbir dış kongreye yalnız gitmedim, daima TDC ve Cerrahpaşa'dan arkadaşlarımı aldım. Katılımları için dekanlıktan izin çıkmasında daima yardımcı oldum.

Bu iki kurum hakkında bilgi ve olayları aktarırken tarih sırasıyla gideceğim. Yani iki kurumun kuruluşları ve benim oralarda göreve başlamamı hayat hikâyemle ilgili tarihlerin akışı içinde beraber aktararak belirteceğim. Yaşantımın tamamı bu kurumlarda geçtiği için aynı tarihlerde her iki kurumda ne gibi olayların geliştiğini anlatmaya çalışacağım.

Daha sonraki bölümlerde göreceğiniz gibi 1955 yılında TDC kurulduktan iki yıl sonra 1957'de Tedavi Kliniği Diyabet Polikliniği çalışmaya başladı. Başlangıçta üniversitelerde resmen dal servisleri olmamasına rağmen Celal Hoca bölümünü diyabet ağırlıklı bir çalışma içine soktu, 1967'de dekanlık görevi esnasında da Diyabet ve Obezite Polikliniği'ni resmen Cerrahpaşa'da başlattı ve bizler orada çalışmaya başladık.

Şeker hastalığı ile uğraşmayı ve TDC'yi çok benimsediğimiz ve sevdiğimiz için hiçbirimiz görev aksaması veya ihmali yapmadan hem asıl görev yerimiz olan Cerrahpaşa'da, hem de TDC M. Şevki Yener Dispanseri'nde çalışmaya devam ettik. Mali kaynakların bulunma kolaylığı nedeniyle TDC'de kurs, sempozyum, konferans ve kongreler tertipleme hiç sorun olmadı.

Derneğimizin desteği ile Cerrahpaşa diyabet servisimizde bilimsel çalışmalar ve araştırmalar yaptık. Ülke sathında 1960 yılından itibaren 2005 yılına kadar diyabet taramaları gerçekleştirdik. Ülkemizin diyabet prevalansını (sıklığını) ortaya çıkardık.

Ülkemizin otuz üç ilinde çalışan sağlık ocakları ve devlet hastaneleri doktorlarına diyabet ve obezite eğitim kursları yaparak üç bin beş yüz yetmiş beş doktor ve sağlık teknisyenini eğittik (Sağlık Bakanlığı izni ve yardımı ile). Ayrıca uluslararası katılımlı diyabet kongrelerinin bu yıl ellincisini gerçekleştirdik. Bu kongrelerde doktorlarımıza güncel bilimsel çalışma ve buluşları sunduk. Böylelikle cemiyet olarak elli yıl aralıksız bilimsel kongre yapma başarısını elde ettik.

1962-63 yıllarında Karasu'da sahilde başlattığımız çadırılı yaz kamplarını daha sonra çeşitli yerlerde şeker hastası çocuklar için organize ettik. Yirmi beş senedir de Kuşadası Kuştur Tatil Köyü'nde on beş günlük eğitimler şeklinde devam ettiriyoruz. Ülkemizde bu düzeyde halk sağlığına hizmeti yıllarca sürdürebilen hiçbir dernek veya vakıf yoktur. Bu başarı, derneğin yönetiminin ve çalışanlarının başarısıdır.

Burada rahmetli arkadaşım Dr. Ali İpbüker'in emek ve gayretlerini saygıyla anmak isterim. 1980 yılından sonra TDC'nin yalnız Cerrahpaşa ile değil, diğer Anadolu üniversiteleri ve Sağlık Bakanlığı Eğitim Hastaneleri ile de ilişki ve ortak çalışma içine girmesinin gereği ve yararına inandığım için bu konu üzerinde çalışmalarımızı yoğunlaştırıp çeşitli üniversiteler ve dernekler veya vakıflarla işbirliği yapma yolunu seçtik.

Cemiyetimizin aktif ve etkili olabilmesi için mali yönden güçlü olması gereğini bilerek hastane kuruluşuna gitmeyi ön plana çıkardık. Dernek şubelerinin sayısını artırarak cemiyetimizin faaliyetlerini Anadolu'ya yaymayı amaçladık. Kurulan her şube ile orada çalışan doktorların ve yardımcı tıp mensuplarının şe-

ker hastalığına ilgilerini çekmek için oralarda eğitim toplantıları, kurslar ve taramalar yaparak onları da çalışmalarımıza ortak etmeyi prensip olarak kabullendik.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin kuruluşunu kısaca aktarmak istiyorum:

İstanbul Üniversitesi 14 Mart 1827 tarihinde İstanbul Darülfünunu adıyla II. Mahmud tarafından kuruldu. 1933 yılında Atatürk tarafından üniversite reformuyla bugünkü hüviyetine kavuştu. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 1967'de İstanbul Üniversitesi'nin ikiye ayrılmasıyla müstakil bir tıp fakültesi karakteri kazandı. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin ismi Sadrazam Cerrah Mehmet Paşa'nın bu hastanenin kurucusu olmasından kaynaklanmaktadır. Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakülteleri üniversite ile Sağlık Bakanlığı ve belediyeler arasında devamlı değişim göstermiş, yapıları ve idareleri el değiştirmiştir.

1969 yılında İstanbul Üniversitesi senatosunun aldığı bir kararla iki fakülteye ayrılarak İstanbul Tıp Fakültesi ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi olarak çalışmaya başladı. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin kurucu dekanı Haseki Tedavi Kliniği ve Farmakoloji Enstitüsü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Celal Öker olmuştur. Fakültenin ilk yönetim kurulu Prof. Dr. Meliha Terzioğlu, Prof. Dr. Suat Vural, Prof. Dr. Kemal Önen, Prof. Dr. Mecdi Ramazanoğlu ve Prof. Dr. Erdoğan Özdamar'dan oluşmuştur.

1970 yılında Tedavi Kliniği yerine üniversite rektörlüğüne bağlı Kardiyoloji Merkezi kuruldu. Bu merkez, Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'nun rektörlüğü zamanında Florence Nightingale Hastanesi'nin kuruluşunu sağlamış ve her iki hastanenin beraber çalışması imkânını doğurmuştur.

Her iki fakültenin ayrılmasından önce üniversitemizin klinik ve enstitülerinde çok meşhur, saygıdeğer bilimadamları vardı ve bunların çoğu ordinaryüs profesör ünvanı almış kimselerdi.

1987'de fakültemizde İngilizce tıp programı başladı. 2012 yılı itibariyle fakültemiz, bin iki yüz elli iki öğretim üyesi ve yardımcısı, iki bin yedi yüz sağlık personeli ve üç bin iki yüz öğrencisi ile dev bir kuruluş olarak Türk tıbbına hizmet etmektedir.

I

Konya Kavak Köyü'nden İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne

Çocukluk dönemim

Bu dönemin ilk dört, beş yılını pek hatırlamıyorum...

Orta Anadolu ve Konya'nın Selçuklular ve Osmanlı dönemlerinde önemli siyasi ve ticari bir merkez olduğu tarihî belgelerde belirtilmektedir. Çok eski dönemlerde Hititler, Selçuklular ve Osmanlıların merkezi olmuş, Karaman Beyliği hâkimiyetine girmiş bir bölge olan Konya, Selçuklu İmparatorluğu'nun uzun yıllar egemen olduğu ve onlara ait çeşitli tarihi yapıların bulunduğu bir ilimizdir.

Mevlânâ'nın gelip yerleştiği ve Mevlânâ felsefesinin tüm Anadolu ve doğu'ya yayıldığı, tüm dünyanın saygı ile anıldığı bir şehir olmuş, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, şehzadeler şehri ve tahıl ambarı, İstanbul'u besleyen bir yöre olarak ön plana geçmiştir. Fakat Orta Anadolu asırlar boyu kuraklığın etkisi altında kalmış, yalnız yağmur bereketiyle tahıl ve ziraatını sürdürebilmiştir. Sulama, su kanalları ancak 1950-1955'ten sonra buraya can vermeye başlamış ve şimdi tahıl ziraatı yanında pancar ve meyvecilik bölgenin gelir kaynakları olmuştur.

Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi ve Kurtuluş Savaşı'na en çok asker gönderen, dolayısıyla harplerde genç nüfusun en çok kayb olduğu Konya ve çevresi, Kurtuluş Savaşı'mızdan sonra büyük bir yoksulluk içine girmiş, endüstri ve sanayi kuruluşları olmayan ülke kendi imkânları ile yaşamaya gayret etmiş, Atatürk'ün gayret ve reformları ile 1935 yıllarından sonra biraz toparlanabilmiş, ancak refah ve rahat bir yaşantıya ancak 1950-55 yıllarından sonra kavuşabilmiştir.

Çok zor şartlar içinde

İşte ben hayat hikâyemi ülkemizin bu çok zor şartları içinde doğup büyüyen bir kimse olarak sizlere aktaracağım.

1931 yılı 15 Mayıs'ında Konya ili Kuzgun Kavak Mahallesi Cami Çıkmazı Sokak'ta bir katlı, iki odalı kerpiç bir evde doğmuşum. Beş yaşına kadar bu evde yaşamışım. Benden 1,5 yıl sonra da kardeşim Şükrü dünyaya gelmiş. Evimiz sonradan hatırladığıma göre iki oda, bir giriş holü, bir izbe (gıda ve kışlık malzeme deposu), mutfak ve taşıt hayvanları için kullanılan bir ahırdan oluşuyordu. Yüz metrekaarelik bir bahçesi vardı.

Konya'da bu dönemde çatısı kiremit bina olarak yalnız okullar ve resmî daireler bulunuyordu. Bizim evinki toprak, kil ve saman karışımı ve arası saz kamışı ile örtülmüş bir nevi teras şeklinde idi. Her yıl bu toprak ve kil tazelenir, üstünden ağır silindir geçirilerek izolasyon yapılırdı (buna dam denirdi). Bu damın dört köşesinde ağaçtan oyularak yapılmış çok güzel oluklar vardı, yağmur ve eriyen kar suları bu oluklardan bahçeye akardı.

Evimizin bahçesinin sonunda tandır denen, yere gömülmüş bir nevi fırın vardı. Burada ekmek, bazlama, yufka ve çeşitli börekler yapılır; et, kuzu, hindi buraya asılarak kebab şeklinde pişirilirdi. Zavallı annem ve büyükannem, ateş yanan bu yuvarlak, küp şeklindeki fırının içine bellerine kadar sarkıp duvarlarına, hazırladıkları hamurları çok büyük bir beceri ile hızla vurarak yapıştırır ve tandırın kapağını kapatarak ara sıra pişmelerini kontrol edip pişince çıkarırlardı.

Kardeşim, ben ve dedemin en büyük zevki bu sıcak ekmek ve börekleri alıp içine tereyağ koyarak tandırın başında yemektir. Bazen bu ekmekler ateş üzerine düşer ve kömürlerle karışırdı. Buna külleme denirdi ve çorbaların üstüne doğranarak kullanılırdı. Haftada bir gün dedem beyaz undan yapılmış ekmek getirirdi; hepimiz bayram yapar, onu adını bile duymadığımız pasta gibi yerdik.

Ben doğduktan bir yıl sonra babam Mustafa Bağrıaçık, Konya Lisesi'ni bitirip o senelerde İstanbul'da bulunan Mülkiye Mektebi'ni (Siyasal Bilgiler) kazanmış ve İstanbul'a gitmiş. Annem, ben, kardeşim, büyükbabam ve büyükannem Konya'da 1936 yılına kadar, yani babam Mülkiye'yi bitirinceye kadar bera-

ber yaşadık. 1935-1936 yılları arasında babamın İstanbul'a gidiş ve gelişlerinde onu uğurlamak ve karşılamak için Konya tren istasyonuna gidişimizi hayal meyal hatırlıyorum.

Genç yaşta evlenen (evlendirilen) ve iki çocuk sahibi olan babamdaki azim ve gayreti bugün hayranlıkla hatırlıyor, bizlerin ve çocuklarımızın ne kadar rahat ve kolay şartlarda okuduğumuz düşünerek babalarını ve dedelerini sevgi ve saygı ile hatırlamalarını diliyorum.

Dedem, babamızın yokluğunu hissettirmedi

Dedem uzun boylu, yakışıklı bir adamdı. Kısa, kırılmış bir sakalı bulunuyordu, gözleri elâ renkte idi. Bizi çok etkileyen ve hoşumuza giden tatlı bir sesi vardı. Keyfi yerinde olduğu zaman bize hikâyeler anlatırdı. Bunların çoğunluğunu, katıldığı harplerdeki olaylar ve kahramanlıklar teşkil ederdi. Arkasından da şarkı söyler, bizi sever, namazını kılar, duasını yapar ve uyku için odamıza gönderirdi.

Birinci Cihan Harbi'ne iki defa katılmış, birincisinde Suriye ve Irak cephelerinde bir yıl savaşmış, arkasından Çanakkale Harbi'ne kardeşi Ahmet Amca'mla beraber gitmişlerdi. Çocukluğumuzda yıllarca savaş anılarını, en ön siperlerde çarpıştığını, ölmeden kalışının da şansa bağlı olduğunu, kardeşi Ahmet Amca'nın iki defa ağır yaralanarak raporla Konya'ya gönderildiğini anlatırdı. Savaş bitimi Konya'ya dönüşünde ülkenin perişan hâlini, açlık ve kıtlık ile genç nüfustaki birçok insanın kaybolduğu, kadın ve çocuklarla yaşlı erkeklerin oluşturduğu bir toplum kaldığını, Atatürk'ün on iki milyonluk bu nüfusla yaptığı hamleleri bize anlatır ve çok kere gözyaşlarını tutamazdı.

Dedem, Konya'da ticaretle uğraşırdı. O dönemlerde şehirde otel yoktu. Otel yerini tutan hanlar vardı. Dedem, Sulu Han isminde bir hanı işletiyordu. Konya'nın Çumra Kazası, Kavak Köyü'nde çiftçilik yapan dedem, kendisi okumamış olmasına rağmen oğlunun ve kızının okumaları için evini Konya'ya nakleterek yerleşmişti. Konya'ya iki-üç saatlik bir mesafede olan Kavak Köyü'ndeki zirai işlerine de devam etmişti. Çok hayırsever bir kimse idi, köy yolları ve çeşmeleri yapımı için gayret gösterir, hemşehrisi köylüleri hanında parasız yatırır, onları besler ve yar-

dımlarda bulunurdu. Bu yardım ve köyüne olan sevgisi ölünceye kadar devam etti.

Babam vali ve daha sonra milletvekili olduktan sonra devamlı ondan destek ister ve Bakanlık ve Valilik kanalı ile Çumra Kazası ve Kavak Köyü'ne her türlü yardımı almaya çalışırdı. Babaannem Miyase Hanım, ben bir yaşında iken vefat etmiş; dedem, yeniden evlenerek bizimle beraber oturmuştu. Kardeşim ve beni çok se verdi. Benim adımlı Suriye cephesinde savaşırken aynı birlikte olduğu, şehit düşen Arap arkadaşı Nazif'in ismi olarak belirlemiştir.

Kardeşim Şükrü ile el ele tutuşur, evimize yarım saatlik mesafede olan çarşıdaki dedemin hanına giderdik. Orada atları görünce çok sevinir, çalışanlara bizi onlara bindirmeleri için yalvarırdık. Dedemden habersiz iki, üç dakika bindirirlerdi.

Hanın içinde oynardık. Öğle yemeklerinde dedem bize Konya'nın meşhur yemekleri etli ekmeğe veya kuzu kellesi, işkembe çorbası yedirir; Konya'nın ünlü, peynir şekeri denen renkli halka şekerlerden alır, sonra bizi eve gönderirdi veya onunla beraber dönerdik. Babamızın İstanbul'da olduğunu bize hiçbir zaman hissettirmezdi. Çok güzel süslü ayakkabılar ve elbiseler hediye ederdi. Kış ayları Konya çok soğuk ve karlı olduğu için lastik içine giyilen, potin denilen, Konya'ya has ayakkabılardan alırdı.

Çok güzel bir at arabası ve Ali isminde bir atı vardı. Bu arabayla yaz aylarında bizi Kavak Köyü'ne götürürdü. Köyü çok severdik, atlara, eşeklere biner, köydeki çocuklarla oynardık. Harman zamanlarında düven denilen buğday harmanında aletin üzerine biner ve atla beraber devamlı dönerdik. Tabii üstümüz başımız toz toprak içinde kalırdı. Sonra üzüm bağlarına girer, üzüm toplar, tarlalardan karpuz ve kavun koparırdık. Akşam, dedem onları arabaya koyar ve Konya'ya dönerdik. Köy yolu çok bozuktu, üç, dört saatte gidilirdi. Şimdi asfalt ve kırk beş dakikada taksi ile ulaşılan bir köy. Babamın tüm ailesi orada idi. Bunlardan bir kısmı sonradan dedemler ve babam gibi Konya'ya göç etmişlerdi. Babamın İstanbul Mülkiye Mektebi'nden tatil için geldiği 1935 yılında biz iki kardeşe sünnet elbiseleri giydirilip çarşıya ve komşuları gezmeye götürüldüğümüzü ve sonra da sünnet olduğumuzu hatırlıyorum.

Çocukluğumuzda köy halkı çok fakirdi. Yalnız buğday ve arpa eker ve onun geliri ile geçinirlerdi. Şimdi Çumra Kazası ve Kavak Köyü Konya'nın en büyük ovalarından biri. Buğday üretimi yanında pancar, esas gelir kaynakları. Ve Çumra Şeker Fabrikası, ülkemizin en modern fabrikaları arasında.

1994'te Çumra Belediye Başkanı çok genç ve çalışkan biri olan Recep Konuk Bey'di. Onun zamanında Çumra kazası çok gelişti. Sonradan Şeker Fabrikası genel müdürlüğüne geçti ve Çumra Şeker fabrikası, Türkiye'nin en büyük fabrikalarından bir oldu. Yalnız şeker üretmekle kalmadı, pancar küspesi ile büyükbaş hayvan besledi, süt ve entegre et üretim tesisleri kurarak büyük bir holding haline geldi (Pankobirlik). Çalışkan genel müdür sulama ve ağaç yetiştirmeye de önem vererek başka bir yan sanayi olarak kereste ve sunta fabrikaları kurdu. 2013 yılı içinde enerji işine de el atıp Kangal Termik Santrali'ni alarak çalışma sahasını genişletti.

Annem, Konya'nın yerlisi. Babası Ferhat dedemi, harpte Suriye cephesinde kendisi üç yaşında iken kaybetmiş. Birkaç sene sonra da anneannemizi bir salgın hastalıkta kaybedince amca ve dayıları yanlarına alarak büyütmüşler, on yedi yaşına kadar Konya'da onların yanında kalmış. On yedi yaşında görücü usulü ile babamla evlenmişler. Anne ve babası çok genç yaşta öldükleri için başka kardeşi olmamış. Amca ve dayı çocuklarını sonradan tanıdık.

Babamın kaymakam olarak tayini

1936 yılında babam, Siyasal Bilgiler'i çok iyi bir derece ile bitirmişti. Devre arkadaşları arasında sonradan tanıma fırsatı bulduğum Kemal Aygün (İstanbul Vali-Belediye Başkanı), Hasan Polatkan (Maliye Bakanı), Fikret Aktekin (Yapı Kredi Bankası Genel Müdürü), Burhan Anıl (Hazine Genel Müdürü), Hikmet Tonguç gibi büyüklerimiz vardı. Hepsini rahmetli olan bu amcalarımızı, babamın Beyoğlu kaymakamlığı esnasında, yani 1946 yılından sonra tanıdık. Siyasal Bilgiler'in (Mülkiye Mektebi'nin) 1936 yılı mezunları (bütün şubelerinin mezunları) ülkemizde çok önemli görevlere geldiler, yıllar boyu ülkemize hizmet ettiler.

Kemal Aygün, askerlik hizmetinden sonra İstanbul ili maiyet

1934 Siyasal Bilgiler sınıfı, babam ayakta, soldan birinci.

memurluğuna, Fatih Kaymakamlığı'ndan sonra İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne, daha sonra da Emniyet Genel Müdürlüğü'ne atandı. İstanbul'da görevli iken Teşvikiye'deki Narmanlı Apartmanı'nda oturlardı. Eşleri Sevinç Hanım, annemle çok iyi arkadaş oldukları için devamlı bize (kaymakamlığa) gelirler veya biz onlara gider, sık sık beraber olurduk.

Fikret Aktekin, bankacılığı seçmişti. Emlak Kredi Bankası'nda bir müddet çalıştıktan sonra bankanın genel müdürlüğüne kadar yükseldi. Bankanın gelişmesinde çok büyük atılımlar yaptı. İstanbul'da ilk defa toplu ve modern bir site kurdu. Etiler'de Emlak Kredi Bankası Blokları orta hâlli insanlar ve memurlar için büyük bir fırsat oldu çok küçük taksit ödemeleri ile. Bugünkü gökdelen dönemi inşaatlarıyla kıyaslandığında rahmetli Fikret Bey'in yaptığı hizmetin kıymeti anlaşılıyor. Yapı Kredi, sonra Ziraat Bankası genel müdürlüğünde de bulundu. Ve emekli oldu.

Hasan Polatkan, Mülkiye'nin mali bölümünü bitirdikten sonra Maliye Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinde çalışıp genel müdürlüğe kadar yükseldi ve bilindiği gibi 1950 yılı seçimlerinde Demokrat Parti'den Eskişehir milletvekili seçildi. Adnan Menderes bu genç ve çalışkan maliyeciyi Maliye Bakanı olarak kabineye aldı ve 1960 askerî ihtilaline kadar on yıl süre ile T. C. Maliye Bakanı olarak görev yaptı. Çok başarılı ve yaratıcı bir kimse olarak Maliye Bakanlığı'na çok büyük yenilik ve gelişme-

ler getirdi. Bilinen akıbeti sonucu 1961'de Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu ile birlikte idam edildi.

Burhan Anıl, maliye bölümü mezunuydu. Uzun yıllar Mülkiye'de yardımcı hoca olarak ders vermiş çok kıymetli bir bilimadamıydı. 1953 yılında Adnan Menderes hükümeti tarafından Hazine Genel Müdürlüğü'ne getirildi. Emekli oluncaya kadar uzun yıllar bu görevi yürüttü. Suadiye'de sahilde ve bize yakın Yalı Apartmanı'nda otururlardı. İki kızı vardı. Babamlar mahkûmiyetleri bitip Suadiye'deki evlerine döndükten sonra sık sık beraber oldular, sahilde gezdiler, arkadaşlıklarını devam ettirdiler. Çok değerli bir bilimadamı ve yazardı. Mali konularda, tarihî ve siyasi konularda yazılmış çok sayıda kitapları vardır. Emekli olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Maliye Bölümü ve bazı özel üniversitelerde dersler verirdi. Ben kendisini devamlı ziyaret ederdim. Kendileri de Bağdat Caddesi'nde sabah yürüyüşüne çıkınca bana telefon ederlerdi. Beraberce dolaşır, bir kahvede oturup sohbet ederdik.

İlk, ortaokul ve lise yıllarım

1937 yılı başlarında babam, Trabzon ili valilik emrine maiyet memuru olarak tayin edildi. Eşyalarımızı hazırlayarak (denk yaparak) ailecek trenle Konya'dan Erzurum'a ve oradan otobüsle Trabzon'a gittik. O dönemin tren yolculukları, kömürle çalışan lokomotiflerin çektiği kara vagonlarda yapılıyordu. Konya'dan iki günde Erzurum'a ve oradan da Zigana Dağı ve geçidinden geçerek sekiz, on saatte Trabzon'a vardık. Otobüslerde ısıtma sistemi yoktu, üstümüzü battaniyelerle örttüler, çünkü Zigana'da kar ve çok soğuk vardı. Trabzon'da valilik misafirhanesinde sekiz, on gün kaldık. Babam bir ev buldu, oraya taşındık.

Trabzon'da ilkokula altı yaşında evimizin çok yakınındaki Yavuz Sultan Selim Okulu'nda başladım. Okulun yanında Yavuz Sultan Selim Camii ve padişahın komutanlarından birinin mezarı ve türbesi vardı. Trabzon'dan bu dönemde hatırladıklarımın Atatürk Evi, Hükümet Konağı, sık sık gittiğimiz Balık Pazarı ve alışveriş için sıkça uğradığımız pazar yeri en sevdiğim

miz bölgelerdi. Hatırladığım kadarıyla deniz kenarında yüksek bir yerde çok güzel bir park vardı. Tatillerde babam ve annemle beraber bu parka giderdik. Pazar günleri de Soğuk Su denilen bir mesire yeri vardı, oraya giderdik. Annem yemek yapar, Soğuk Su'da çam ağaçları altında oturur, oynar ve yemek yerdik.

İlkokul hocalarımı hatırlamıyorum. Yalnız palabıyıklı bir başöğretmen her sabah okul kapısında durur ve çocukları kontrol ederdi. Ondan çok korkardık. Bana ve kardeşime bayramlarda şiir okuma görevi verirdi, babam da evde bize bunu ezberletirdi.

Trabzon İli'nde valilik görevinde Refik Koraltan Bey bulunuyordu. Çok dirayetli, haşmetli bir devlet adamıydı. Atatürk döneminin idarecilerinden olup üçüncü bölge umumi müfettişi Tahsin Özer Bey'le birlikte Trabzon, Erzurum, Giresun, Artvin bölgesi idarecileri idiler. Yanlarında babam gibi beş, altı maiyet memuru, yani kaymakam adayları çalışıyor ve onlardan çok şey öğreniyorlardı.

Babam, köyde doğup büyümüş, bütün öğrencilik yıllarında orada akrabaları ve dedemle beraber bizzat çalışarak toprak nedir, tarla nedir, ekim ve hasat nasıl yapılır, bunları yaşamış ve uygulamış bir kimse olarak memuriyet hayatını köylü ve halk içinde başlatmak için Mülkiye Mektebi'nde idari bölümü seçmişti. Ve Mülkiye'nin idari bölümünü bitirince İçişleri Bakanlığı'na Trabzon İli valilik emrine maiyet memuru olarak atanmıştı. Maiyet memurluğu, kaymakamlığın staj dönemi idi. Genellikle bir, iki yıllık bir dönemi kapsıyordu, fakat performansına göre bu dönem daha kısa da olabiliyordu. Babam, Trabzon'da Vali Refik Koraltan Bey'in dikkatini çekerek sekiz ay sonra Vakfıkebir Kaymakamlığı'na tayin edilmişti.

Vakfıkebir, Trabzon'dan iki saat mesafede küçük bir ilçe idi. Orada bir eve eşyalarımız taşındı. Ev, dere kenarında uzaktan denizi gören bir yerdedi, yerleştik. Hükümet konağı merkezdeydi, yanında jandarma karakolu, sahile doğru güzel bir okul vardı. Hatırladığım kadarı ile tek katlı, fakat uzunca bir bina idi. Beni Trabzon'daki beş aylık eğitimimden sonra ikinci sınıfa kabul ettiler, çünkü babam, evde kardeşim Şükrü ve beni eğitiyor, çalıştırıyordu.

1938 yılı son baharında ikinci sınıfta okuyordum. 10 Kasım

1938'de radyolardan Mustafa Kemal Atatürk'ün İstanbul'da vefat ettiği haberi duyuldu. Televizyon veya başka iletişim vasıtası olmadığından manyetolu jandarma telefonu ve radyodan haberleri alıyorduk. Tüm ilçe yasa boğuldu, herkes birbirine sarılıp ağlıyordu. Yaşlı erkeklerin ağladığını ilk defa orada gördüm. Evde annem, babam devamlı ağlıyor, bizim yemeklerimize dikkat ediyor, erkenden yatmamızı istiyorlardı. Kendileri komşular ile geç saatlere kadar Atatürk anıları anlatarak vakit geçiriyorlardı. Okullarımızda ve ilçede bütün bayraklar yarıya indirilmişti.

Atatürk'ün vefatı ve İkinci Cihan Harbi'nin başlaması, siyasi belirsizlik yanında harbin ortaya koyduğu çeşitli sıkıntıları da başlatmıştı...

Vakfikebir'de genç bir kaymakam

Babam kaymakamlığının ilk aylarında hiç zorluk çekmeden ve dirençle karşılaşmadan Vakfikebir'in tüm nahiye ve köylerini tek tek dolaşarak halkla tanışmıştı. Köylüler yirmi beş yaşında bir kaymakamı ilk defa görüp yadırgamışlar, fakat babamın anlattığına göre onlar ile çok iyi bir diyalog kurup ne zaman sıkıntı veya sorunları olursa ilçe merkezine gelmelerini istemişti.

Vakfikebir'de kaldığı iki yıl içerisinde halkın kaymakama olan yaklaşma ve sevgisini duyan Vali Refik Koraltan, Umumi Müfettiş Tahsin Özer Bey'le iki defa ilçeye gelmiş ve halkla toplantılar yapmıştı. Vakfikebirliler iki yıl içinde iki defa Trabzon Valisi'ni ve Müfettiş-i Umumi'yi ilçelerinde görerek bunun sevinci ve şaşkınlığını yaşamışlardı. Bu nedenle de babama daha fazla ilgi ve sevgi göstermeye başlamışlardı.

Babam, yirmi yedi yaşında genç bir kaymakam, iki çocuk sahibi idealist Atatürkçü bir idareci idi. Yolları araba geçmeye izin vermeyen köylere yol çalışmaları yaptırıyor, bölgedeki ormanlık bölgelerden kestirdiği ağaçlarla ırmak ve akan sular üstüne köprüler inşa ettiriyordu.

İlçede bir büyük, iki adet de küçük cami, bir ilkokul vardı. Babam bir okul daha yaparak çocukların, bilhassa kızların okula gitmelerine önayak oldu. Çok muhafazakâr olan yöre halkının çocuklarını ve kızlarını okullara gönderme seferberliği başlattı, direnç gösteren köyleri ikna ederek çocuklara okul sevincini de

yaşattı. Bu konudaki uğraşısına karşı epey direnç olduğunu aneme anlatırken duyardım.

Sık sık köylerde kalır ve eve üstü başı toz toprak içinde dönerdi. Biz annemle iki kardeş evde yalnız kalırdık. 1938 Aralık ayında üçüncü kardeşimiz Alpay doğdu. Doğum, evde bir ebe hanım tarafından yapıldı, çünkü ilçede doktor yoktu. Acil durumlarda iki, üç saatlik mesafedeki Trabzon veya Hopa'dan doktor getirilirdi. Alpay çok güzel bir bebektir, okuldan gelince onu sever ve bakardım, mamasını yedirir, annem evde olmadığı zaman altını değiştirir ve uyuturdum. Kucağımdan inmek istemezdi. Ortanca kardeşim Şükrü onu biraz kıskanırdı. Alpay'ın doğumunu yapan ebe hanım bizim eve yakın bir evde oturan yalnız, bekâr bir hanımdı. Annem de yalnız olduğu için iyi arkadaş oldular. Mesai dışında hep bize gelir, annem de onu bırakmazdı, yemeklerini bizde yedi.

Sağlık merkezi iki odalı küçük bir binacıktı. Burada iğne, pansuman yapılır ve ebe hanım kadınların sorunlarına ve gebelere yardımda bulunurdu.

Vakfikebir'de o dönemde memur olarak bir savcı, bir hâkim, bir yüzbaşı jandarma komutanı ve ebe ile bir de sağlık memuru ve dört, beş öğretmen vardı. Ailece temas ettiğimiz ve dostluk kurduğumuz kimseler hatırlayabildiğim kadarı ile bunlardı. Jandarma komutanının sarı saçlı güzel bir kızı da benim arkadaşlarım arasında idi. İlçe halkı çok iyi insanlardı, fakat hatırladığım kadarı ile çok kapalı ve muhafazakâr idiler. Bu ilçe halkı balıkçılık, köyler ve nahiyeleri de hayvan besiciliği ile uğraşırlardı. Ormanları çok olduğu için orman ürünleri ve kereste ticareti de uğraşı sahaları arasında idi.

Günümüzde bile meşhur olan Vakfikebir ekmeği ve mısır ekmeği ile sarı tereyağ çok tanınırdı. Taze taş kalıplar içinde pişen mısır ekmeği ile bakır kaplar (bakraç denirdi) içinde taze katıksız süttten yapılmış kaymaklı yoğurt zevkle yenen besinlerdi. Zamanla biz de mısır ekmeği ve yoğurda alıştık. Ben hâlâ İstanbul'da bana gelen Karadenizli hastalarımın, Karadeniz usulü pişirilmiş mısır ekmeği isterim ve bana pişirip getirirler.